

Eski Sovyet Baltık Ülkeleri Estonya, Letonya ve Litvanya'nın Güvenlik Politikaları

(Security Policies of Former Soviet Baltic States Estonia, Latvia and Lithuania)

Ömer Akpınar¹ Taylan Özbek²

Makale Geçmişi

ÖZ

Article History

Alındı/Received:

13/06/2024

Kabul edildi/Accepted:

22/04/2024

Article Type:

Derleme Makalesi

Review Article

DOI:

10.48174/buaad.1314069

Estonya, Letonya ve Litvanya Baltık ülkeleri olarak bilinir. Bu üç komşu Baltık ülkesinin ortak özelliği eski SSCB ülkesi olmalarıdır.

Bu çalışmada, Baltık ülkelerinin, SSCB sonra elde ettikleri bağımsızlıklarını nasıl korudukları açıklanmıştır. Bu ülkelerin bağımsızlıkları açısından en önemli tehdit Rusya'dır. Bu sebeple, üç ülke de savunma stratejilerini, Rusya'nın ülkelerine müdahalesi veya işgali üzerine kurmuşlardır.

Bağımsızlık sonrası Baltık ülkeleri kendilerini Batı ülkeleri tarafında konumlandırdılar. Bu sebeple AB ve NATO üyelikleri için çabaladılar. 2004 yılında hem AB hem de NATO üyesi olmuşlardır. Özellikle NATO üyeliği Baltık ülkelerin güvenliği için önemlidir. Çünkü bu ülkeler ulusal kaynaklarla Rusya'ya karşı ülkelerini koruyamayacaklarını düşündüler. Güvenlik politikalarını ulus üstü yapılara taşıdılar. Bu politikalarında başarılı oldular. Ulusal programlarla NATO üyelikleri Baltık ülkelerinin güvenlik kaygılarını en aza indirdi. Ancak Kırım'ın Rusya tarafından işgali ve 2022 Ukrayna-Rusya Savaşı Baltık ülkelerinin güvenlik politikalarını tekrar gözden geçirmelerine sebep oldu.

Kırım işgali ve Ukrayna savaşıyla Baltık ülkeleri NATO iş birliğini artırmışlardır. Özellikle 2022 NATO Madrid toplantısında önemli kararlar alınmıştır. NATO'nun acil müdahale gücünün Baltık ülkelerinde konuşlanması sağlanmıştır. NATO'nun Baltık bölgesindeki askeri varlığı artırılmıştır. Baltık Denizi ile Karadeniz'in güvenliği aynı konseptte değerlendirilmiştir. Baltık bölgesinde NATO tarafından Rusya'ya karşı konuşlanan dört taburluk askeri yapı bugün kolordu düzeyine çıkmıştır. Baltık ülkeleri ulusal güvenliklerini bu sayede güvence altına almışlardır.

Anahtar Kelimeler: Estonya, Letonya, Litvanya, Baltık ülkeleri, NATO

© 2024 BUAAD-BIJAR. Tüm hakları saklıdır.

Kaynak gösterme / To cite this article:

Akpınar, Ö., & Özbek, T. (2023). Eski sovyet baltık ülkeleri estonya, letonya ve litvanya'nın güvenlik politikaları. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 1-22. doi: 10.48174/buaad.1314069

Summary

Estonia, Latvia and Lithuania are known as the Baltic states. The common feature of these three neighboring Baltic countries is that they are the countries of the former USSR.

In this study, it is explained how the Baltic countries have maintained their independence, which they achieved after the USSR. The most important threat to the independence of these countries is Russia. For this reason, all three countries have based their defense strategies on Russia's intervention or invasion of their countries.

The Baltic states were liberated from the rule of Tsarist Russia after the First World War, but after World War II, they came under the rule of the USSR. The Russians are the only actors who have taken away the sovereignty of these countries throughout history. For this reason, throughout history, the Baltic states have fought with the Russians. In other words, the most important actor threatening the existence and security of the Baltic states is the Russians and Russia.

Estonia, Latvia and Lithuania, the three Baltic countries, have small state capacities in military matters. The Baltic countries, which have both a small geography and a small population, cannot ensure their security alone. Because the country that threatens the security of all three countries is Russia. All three countries are neighbors to Russia. There is a large Russian population in all three countries. It is impossible for them to ensure their security against Russia who is a nuclear power state only with national resources.

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Doktor, omerakpnr25@gmail.com, Orcid: 0000-0001-5007-7880

² Milli Eğitim Bakanlığı, Doktor, taylanozi@gmail.com, Orcid: 0009-0004-4984-1764

After independence, the Baltic countries have positioned themselves on the side of the Western countries. For this reason, they had strived for EU and NATO membership for years. they became members of both the EU and NATO in 2004. In particular, NATO membership is important for the security of the Baltic countries. Because these countries thought that they could not protect their countries against Russia in national sources. They have moved their security policies to supranational structures. They have been successful in these policies. National programs and NATO memberships have minimized the security concerns of the Baltic states. However, the invasion of Crimea by Russia and the 2022 Ukraine-Russia War have caused the Baltic countries to reconsider their security policies.

The events in Crimea and Ukraine have caused the Baltic states to increase their military capabilities. The military structures have changed and the practice of compulsory military service has come to the agenda. New sophisticated weapons have been received from the West. The national army has been integrated into the military units that NATO has built against Russia. In fact, multinational military units have been deployed in every country. The Baltic states have increased their defense spending. According to NATO standards, 2% of GDP is allocated to defense expenditures, while the Baltic countries have increased this number between 2.5% and 3%.

In the Ukraine-Russia War, the Baltic states stood on Ukraine's side. They have provided both arms and humanitarian aid to Ukraine. In fact, they have sent almost half of their existing military equipment to Ukraine. Because they thought that after Ukraine, the turn would come to the Baltic countries. In other words, for the Baltic states, Ukraine's loss of the war means the occupation of Estonia, Lithuania and Latvia in the next stage.

With the Crimean invasion and the Ukrainian war, the Baltic states have increased NATO cooperation. In particular, important decisions were made at the 2022 NATO Madrid Summit. NATO's emergency response force has been deployed in the Baltic countries. NATO's military presence in the Baltic region has been increased. The security of the Baltic Sea and the Black Sea has been evaluated in the same concept. The four-battalion military structure deployed by NATO in the Baltic region against Russia.. The Baltic states have secured their national security in this way.

After the Madrid Summit, NATO has fully ensured the security of the Baltic countries. The military structure in the Baltic region is connected to the headquarters in Poland. NATO, which also includes Poland in the defense of the Baltics, thus maintains 21,500 multinational NATO troops in peacetime. This number does not include the NATO air and naval forces. NATO, which initially settled in the region with four battalions, has now reached two brigade levels, that is, a corps structure, except for the national armies. Even when naval, air and space troops are included, it can be claimed that NATO has an army in the Baltic region. If we include national troops in the number -all of which are taken under the NATO umbrella- there are 179,200 deployed land armies in the Baltic region with Poland.

Russia, which threatens the existence of the Baltic states, has shown that this threat is not unwarranted with the invasion of Ukraine. It is understandable how Russia, which has attacked Ukraine with a population of 42 million and a surface area of 602,000 km², is a threat to the Baltic states. It is not possible for the Baltic countries to respond to this threat alone. For this reason, with a correct policy, they have managed to transfer the risks and costs of the threat to the EU and NATO. In this context, the Baltic countries are maintaining a correct strategy. There is no other way to maintain their existence, except for the EU and NATO.

Keywords: Estonia, Latvia, Lithuania, the Baltic states, NATO

Giriş

Rusya'nın 24 Şubat 2022 günü sabahı Ukrayna'yı işgale kalkışmasıyla tüm dünya, dikkatini, eski Sovyet coğrafyasına çevirdi. Gerçekten de bu savaş, Avrupa için, 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük krizdir. Bu savaş sebebiyle, 2. Dünya Savaşı'nda ve Soğuk Savaş döneminde tarafsız kalmayı başarmış İsveç bile NATO'ya girmek için başvurmuştur. Rusya-Ukrayna Savaşı da dahil, eski Sovyet coğrafyasındaki tüm çatışmaların sebebi, SSCB'nin dağılmasından sonra oluşan sınır dağılımından ve politik durumdan memnuniyetsizliklerdir. Şüphesiz bu memnuniyetsizliğin temel kaynağı ve en büyü aktörü Rusya Federasyonu'dur.

Rusya, Baltık ülkeleriyle tarihi bir geçmişe sahiptir. Örneğin ilk Rus başkenti olan Veliki Novgorad ile Estonya sınırı arası sadece 250 km'dir. Yani Rusya, bugünkü Litvanya, Letonya ve Estonya'nın da içinde bulunduğu coğrafyada tarih sahnesine çıkmıştır. Bu sebeple bu üç Baltık ülkesinin tarihinde ve bugünkü politik hayatında Rusya'nın çok önemli bir yeri vardır. SSCB sonrası

bağımsızlıklarını kazanan bu üç ülke kendilerini Batı dünyası içinde konumlandırıdılar. Üçü de aynı anda, 2004 yılında, Avrupa Birliği'ne ve NATO'ya üye oldular. Hem AB üyeliği hem de NATO üyeliği bu ülkeler için, hem Batı blokunda yer alma hem de Rusya'nın tehditlerinden kurtulmanın bir yoluydu.

Rusya, 1990'lı yıllarda, SSCB'nin uluslararası etki gücünü tekrar geri kazanma çabasına girmiştir. Bu çabası komşu ülkeler başta olmak üzere eski Sovyet ülkelerini endişelendirmiştir. Rusya'nın güvenlik tehdidine karşı bazı ülkeler tekil bazı ülkeler de bölgesel önlem almışlardır. Baltık ülkeleri güvenliklerini bölgesel olarak değerlendirmiştir. Başka bir ifadeyle Estonya, Letonya ve Litvanya ülke güvenliklerini Baltık bölgesi güvenliğinin bir parçası olarak görmüşlerdir (Piotrowski, 2018: 47). Baltık ülkesi olarak Estonya, Letonya ve Litvanya'nın bağımsızlık sonrası güvenlik politikalarının nasıl değiştiği bu çalışmanın temel konusudur. Kırım işgali ve Ukrayna-Rusya Savaşı'nın bu üç ülkenin güvenlik politikalarını nasıl etkilediği ayrıca açıklanmıştır. Bu üç ülkenin seçilmesinin sebebi de Türkçe literatürde, bu üç ülkenin güvenlik üzerinden analizinin çok az olmasıdır. Meral Balcı (2022) üç Baltık ülkesinin NATO ve AB üyeliği süreci, Eli Eravcı (2019) Baltık ülkeleri (Estonya-Letonya-Litvanya) ile AB-NATO entegrasyonunun Rus dış politikasına etkisi ve Oya Yücel (2005) AB genişleme sürecinde Estonya, Letonya ve Litvanya'nın karşılaştırmalı ekonomik analizini yaptığı çalışmalar hariç, bu üç ülkeye dair bütüncül bir değerlendirme yapılmamıştır.³

1. Tarihsel Bir Değerlendirme

Estonya, Letonya ve Litvanya tarihsel olarak farklı geleneklere sahiptir. Baltık Denizi'ne kıyısı olan bu üç komşu ülke, coğrafya ve nüfus bakımından küçük ülkelerdir. Farklı politik kültüre sahip olsalar da özellikle Rusya üzerinden, ortak tarih sebebiyle ve Ukrayna, Belarus, Rusya ve Polonya'ya nazaran daha küçük olmaları sebebiyle, uluslararası ilişkilerde birlikte hareket etmektedirler. Bugün, genel tehdit Rusya'yken ve Rusya tehdidine karşılık politik yapı şekillenirken, geçmişte Baltık Denizi siyasi yapıları Rusya, İsveç, Almanya, Danimarka ve Polonya'nın çatışmaları ve etkileri sonucu oluştu (Auers, 2015: 8).

Baltık devletlerinin tarihi çok farklı şekillenmiştir ve çok derin geçmişi vardır. Derin tarihsel geçmişin analizi, çalışmanın tarih içerisinden kaybolmasına sebep olur. Bu sebeple, çalışmada, 1. Dünya Savaşı sonrası incelenmiştir.

³ Baltık ülkeleriyle ilgili yukarıda verilen çalışmalar incelenmiştir. Üç çalışma da güvenlik konusuyla ilgili değildir. Bölgenin farklı tanımlamaları açısından çok değerli olan bu çalışmalar, çalışmamızın temellendirildiği kavram (güvenlik) açısından değerlendirilebilir değerlerdir. Bu sebeple ilgili çalışmalara atıflar yapılmamıştır.

Estonya ve Letonya, tarihsel süreç içerisinde kendi kimliklerini ve devletlerini inşa ederlerken Almanların, Litvanya ise Polonyalıların etkisinden kurtulmaya çalışmıştır. Yani Letonya ve Litvanya için öteki Almanlar iken, Litvanyalılar için öteki Polonyalılar olmuştur. Modern dönemdeki kimlik etkileşimi ve gerilimlerine karşılık bu üç ülke yönelmelerini Batı'ya, yani Fransa ve İngiltere'ye çevirmişlerdir. Modernleşme hikayesinde Batı'ya dönüş bir tercihtir. Örnek vermek gerekirse Estonya ve Litvanya'da insanlar Alman olan isimlerini, isimlerine en yakın olan ulusal dillerindeki karşılığıyla değiştirdiler. Yerel diller ve şiveler yerine ulusal dili tercih ettiler ve Almanca başta olmak üzere diğer dillerin etkisindeki şiveleri konuşmak ayıp sayıldı (Kasekamp, 2010: 119). Diğer yandan, kendi ulusal kimliklerini inşa eden bu ülkeler, kendi içlerindeki ulusal azınlıklara karşı, söylemlerinden farklı bir politika izledi. Litvanya, Polonyalı ulusal azınlıklara daha radikal veya kısıtlayıcı davranırken Letonya ve Estonya, içindeki Alman, İsveç, Yahudi ve Rus etnik nüfusa karşı daha hoşgörülü politika izledi (Kasekamp: 122). Bugün dahi, Estonya'da, kültürel otonomi kanunu vardır. Yani kendisini bir kimlik üzerine tanımlamış insanların oluşturduğu yapıların hakları özel bir kanunla korunmaktadır (Riigi Teataja, 1993).

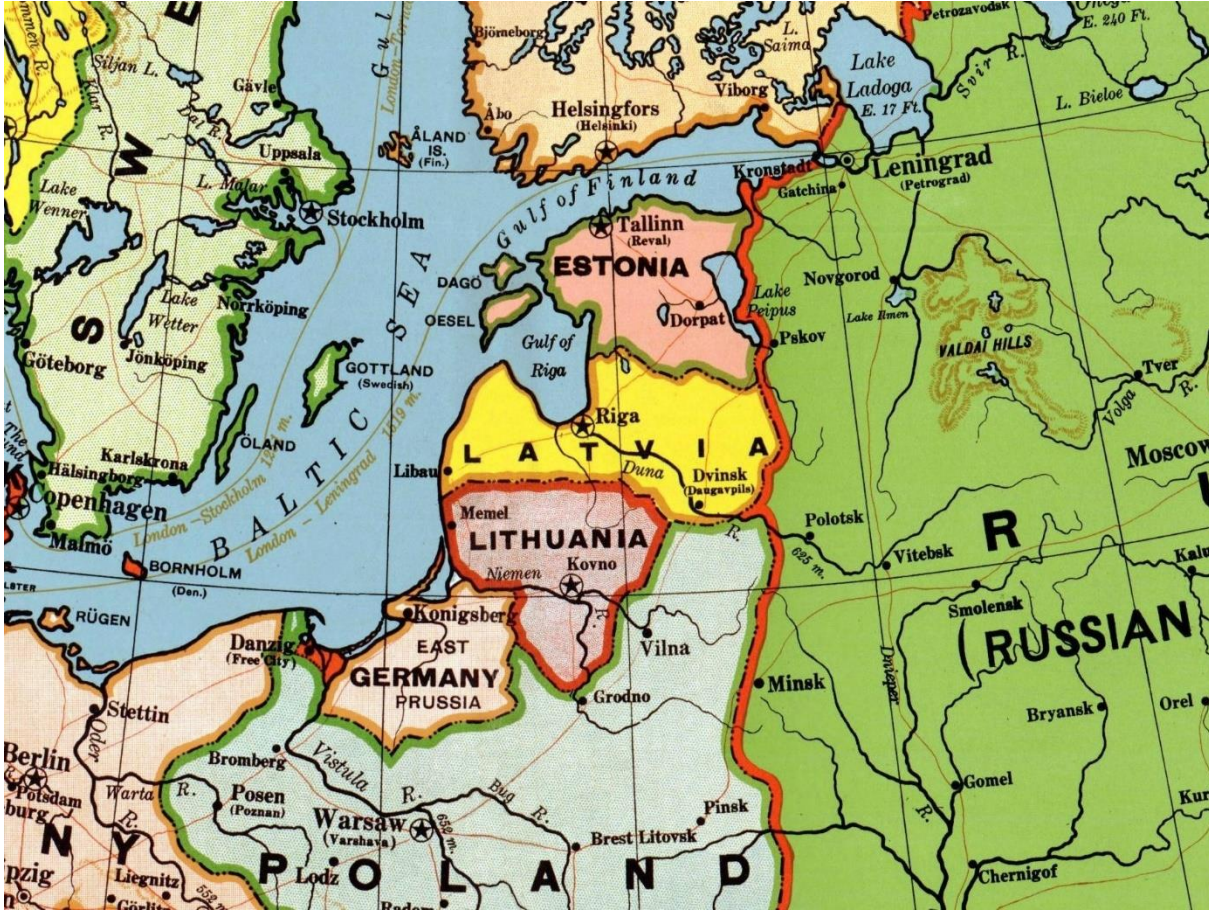
1.Dünya Savaşı sonrası üç Baltık ülkesi, güvenlik konusunda, beklenildiği ölçüde iş birliği yapamadı. Savaş öncesi Çarlık Rusya'sı egemenliği altında olan Estonya, Bolşevik Devrimi sonrası, 24 Şubat 1918'de bağımsızlığını ilan etti. Bağımsızlık sonrası potansiyel düşman Sovyet Rusya'yı (SSCB). Estonya gibi Letonya da 1. Dünya Savaşı öncesi Çarlık Rusya'nın bir parçasıydı. Savaş ve Rusya'daki devrim sonrası, 18 Kasım 1918'de, bağımsızlığını ilan etti. Estonya'nın güvenlik kaygısıyla Litvanya'ninkinden biraz farklıydı. Letonya için potansiyel düşman hem SSCB hem de Almanya'ydı. Litvanya'nın, Lehistan-Litvanya Birliği üyesi olarak, 1795 yılında 2. Katerina zamanında tamamen Çarlık Rusya'sı egemenliği altına girdi. Savaş zamanı, 1915'te Almanya'nın işgaline kadar, Çarlık Rusya'sının egemenliği altında kaldı. 16 Şubat 1918 yılında, Rusya'daki devrim sonrası, bağımsızlığını ilan etti. Bağımsızlık sonrası Litvanya Rusya'yı, Polonya'ya karşı, dengeleyici ülke olarak algıladı. Estonya ve Letonya ile yakın ilişkiler içinde olan Litvanya, Almanya ile de problemlili ilişkilere sahipti. Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesiyle ilişkiler daha da karmaşık hale geldi (Kasekamp: 126). Litvanya ile Almanya arasındaki ilk ciddi problem Klaipeda bölgesinde ortaya çıktı. Polonya ile Vilnius üzerindeki egemenlik tartışmasını çözmüşken, 1. Dünya Savaşı sonrası Litvanya egemenliğinde kalan Klaipeda, eski Alman bölgesiydi (Arbušauskaitė, 2012: 23).

Litvanya, Letonya ve Estonya tarafından 1921 yılında tanındı. Letonya Dışişleri Bakanı Zigfrids Meierovics Letonya, Estonya ve Litvanya Baltık Birliği kurulmasını önerdi. Birliğe Polonya ve Finlandiya'nın da katılması konuşuldu. Litvanya Letonya'nın "Üçlü Baltık Birliği" fikrini destekledi. Varşova'da gerçekleşen görüşmelerin sonucunda, 17 Mart 1922 günü, Polonya, Litvanya, Estonya ve Finlandiya temsilcileri, nihayetinde bir antlaşmaya vardılar. Bu antlaşmanın en önemli

maddesi saldırmazlık iradesiydi. Antlaşmaya göre, imzacı ülkelerden herhangi birinin bir saldırıya uğraması durumunda, diğer imzacı ülkeler dostluklarını sürdürecektir ve gerekli tedbirleri saldırılan müttefik lehine alacaklardır. Beş yıllığına geçerli olan bu antlaşma her beş yılda bir, itiraz eden ülke olmadığı takdirde, kendiliğinden uzayacaktı. Ancak antlaşma hayata geçemedi. Finlandiya antlaşmayı onaylamadı. Finlandiya, Almanya'dan korkuyordu. Almanya'nın olası Polonya saldırısında tarafsız kalmak, hatta Almanya ile iyi ilişkiler içinde olmak istiyordu. Finlandiya'nın olmadığı bu yapı daha sonra tekrar toplandı. Ancak savunmaya dair bir karar çıkmadı. Kültürel ve ekonomik ilişkiler üzerine anlaşmaya varıldı (Lossowski, 1995: 254, Lukasik-Duszynska, 2008: 194).

Bu tarihten sonra Baltık devletlerinin ilişkileri ekonomik, kültürel ve diplomatik boyutta kaldı. Güvenlik konusu Milletler Cemiyeti üzerinden yürütüldü. Milletler Cemiyeti'nin 1930'lu yıllarda işlevinin zayıflaması Baltık ülkelerini endişelendirdi. Birleşik Krallık ile Hitler Almanya'sının anlaşması, pratikte Baltık devletlerini Almanya'nın kontrolüne bıraktı. Buna karşılık, bu ülkeler, tarafsızlık ilan ettiler ve bu yolla yardım bulacaklarını düşündüler. Fakat düşündükleri gibi olmadı. Bağımsızlıklarını kazandıkları yıldan yaklaşık 20 yıl sonra kaybettiler. Tarihi süreç içerisinde zor elde edilmiş bağımsızlıklardı. Üç ülke de Almanya ve Rusya arasında yapılan gizli anlaşma gereği işgal edildiler. Esasında Batı, özellikle Avrupa, bu üç Baltık ülkesinin bağımsız devlet olma konusunda başarılı olacaklarına dair şüpheliydiler. Ancak bu şüphe boşa çıktı. Çünkü Estonya, Letonya ve Litvanya bağımsızlıklarını iç karışıklık ve iç savaş sebebiyle değil, dış işgalle kaybettiler (Piptrowski: 50).

Harita 1: 1. Dünya Savaşı Sonrası Baltık Ülkeleri Haritası

Kaynak: themoscowtimes, 2018.

Harita, 1923 yılına ait, Baltık haritasıdır. Bugünkü siyasi sınırlara benzememektedir. Örneğin Vilnus (Vilna) bugün Litvanya'nın başkentidir. Ancak 1. Dünya Savaşı sonrası oluşan yapıda Polonya'ya kalmıştır. Aynı şekilde, Kaliningrad bugün Rusya'ya aitken, haritada Almanya siyasi sınırları içinde kalmıştır.

2.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, Rusya ve Almanya arasında yapılan Molotof-Ribbentrop Paktı gereği, üç ülke Rusya tarafından işgal edildi. Esasında, savaş başladığında, üç ülke tarafsızlık ilan etmişti. Ancak savaşın esas amaçlarından biri Stalin'in eski Çarlık Rusya'sı topraklarını SSCB'ye katmaktı. Molotov-Ribbentrop Antlaşması'nın (1939) gizli 1'inci maddesi şu şekildedir:

“Baltık devletlerinin (Finlandiya, Estonya, Litvanya ve Letonya) sınırlarının ve siyasi yapılarının yeniden düzenlenmesi durumunda, Litvanya'nın kuzey sınırı Almanya ve SSCB'nin sınırı kabul edilecektir. Bu bağlamda, Vilnus'da Litvanya menfaatleri, her iki taraf tarafından tanınacaktır.”

Gizli maddelerden ikincisi Polonya'nın bölüşümü üzerinedir. Üçüncüsü ise Besarabya veya Moldova, o günkü haliyle Romanya'nın pay edilmesiyle ilgilidir. Yukarıda verilen gizli madde açıkça

Baltık ülkelerinin SSCB'ye ait olduğunu söylemektedir. Bir tek Litvanya istisna tutulmuştur. Vilnus merkezli, küçük, tampon bir Litvanya devleti kurulması kararlaştırılmıştır. Bunun haricinde Letonya ve Estonya'nın adları dahi zikredilmeden, Litvanya kuzey sınırına kadar olan bölge (bugün Kaliningrad'a karşılık gelmektedir) SSCB'ye bırakılmıştır.

1940 yılının yazında SSCB üç Baltık ülkesini işgal etti. Baltık ülkelerindeki askeri yapılar Kızıl Ordu'ya⁴ katıldı. Bazı subaylar Kızıl Ordu'ya katılmak istemediler. Bu subaylar ve orduda görev almak istemeyen askerler öldürüldüler. Aileleri de Sibirya'ya sürüldü (Baran, 2012: 57). Bu sebeple, Alman askerlerinin SSCB'ye saldırması sonucu Estonya, Letonya ve Litvanya'yı işgali, bu coğrafyalardaki insanlar tarafından sevinçle karşılandı. Kızıl Ordu ve Üçüncü İmparatorluk (Third Reich) ordusunun savaşı boyunca pek çok insan Almanların tarafına geçmiştir. 1944'te durum SSCB lehine değiştiğinde bazı askerler ısrarla Almanlarla birlikte savaşırken bazıları Kızıl Ordu saflarına geçmiştir. Çünkü bu Almanlar 1. Dünya Savaşı'ndaki Almanlar değillerdi. Çoğu insan için Sovyet Ruslarından farkları yoktu (Kasekamp: 142-145).

2. Bağımsızlık Sonrası Güvenlik Politikaları

Üç Baltık ülkesi, elli yıl boyunca, SSCB'nin egemenliği altında kaldılar. Bu elli yıl Baltık halkları için zor yıllardı. Komünist Parti Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov'un Batı ile entegre olma ve SSCB'nin sorunlarını çözme arzusu farklı sonuçlar doğurdu. Açıklık (glasnost) ve yeniden yapılanma (perestroyka) politikalarının getirdiği özgür ortamı Baltık ülkeleri bağımsızlık yolunda değerlendirmek istediler. Milliyetçi akımlar güçlendi. Estonya, Letonya ve Litvanya kendi yasaklı ulusal bayraklarını kullanmaya başladılar ve SSCB tarihinde ilk kez muhalif örgüt oluşturdular. Milli Cephe (Popular Front) olarak isimlendirilen muhalif yapı ilk kez Estonya'da, Ağustos 1988 yılında kuruldu. Bu parti ilk komünist olmayan partiydi. Kışa doğru üç Baltık ülkesinde demokratik talepler arttı ve sokak gösterileri başladı (Kasekamp: 170).

Estonya'nın başkenti Tallin'de ilk toplantısını yapan Milli Cephe (MC) liderleri Baltık Konseyi'ni kurdular. Kasım 1991 yılında ise Baltık Meclisi kuruldu ve 60 vekilin yılda iki kez toplanmasına karar verildi. Bu mecliste görüşülen esas konular, üç Baltık ülkesinin güvenliği ve eski Sovyet ülkeleriyle olan ilişkilerin nasıl olacağıyla birlikte, kendi ilişkilerini düzenlemeydi. Daha sonra bu meclis Avrupa Birliği ve NATO ile birleşti (Palmer, 2008: 436).

Mihail Gorbaçov, SSCB Komünist Parti lideri olarak, 1989 yılında, Baltık ülkelerine SSCB içinde gevşek bir federasyon içinde kalmaları için ticari birliktelik antlaşması önerdi. Buna karşılık Baltık ülkelerinde bağımsızlık arzusu çok büyüktü ve politik bir talebe dönüşmüştü. 1990 yılı baharında

⁴ Kızıl Ordu, SSCB silahlı kuvvetlerine verilen isimdir. 1918 yılında, Çar'ı destekleyen ve kendilerine Beyaz Ordu diyen gruba karşı, Lenin'in emriyle Lev Troçki tarafından kurulmuştur.

yapılan ilk serbest Yüksek Sovyet seçimlerinde, her üç ülkedeki Milli Cephe siyasi yapısı büyük başarı gösterdi (Taagepera, 1990: 303-309).

25 Aralık 1990 günü Mihail Gorbaçov'un istifası ve akabinde 26 Aralık 1990'da SSCB'nin dağılmasıyla, diğer ülkeler gibi, Baltık ülkeleri de bağımsızlıklarını garanti altına aldılar. Üç Baltık ülkesinin bağımsızlıklarını ilk tanıyan ülkeler İskandinav ve Doğu Avrupa ülkeleriyle birlikte Rusya Federasyonu oldu. Esasında Litvanya SSCB'den ayrılan ilk ülke olarak 11 Mart 1990'da, Estonya 20 Ağustos 1991'de ve Letonya 21 Ağustos 1991'de; başka bir ifadeyle SSCB resmen dağılmadan önce bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Daha sonra, 17 Eylül 1991 yılında, üçü birlikte Birleşmiş Milletlere üye oldular. Birleşmiş milletlere üyelik ulusal savunma için ilk önemli adımdı. Böylece tüm dünya tarafından bağımsız birer ülke olarak tanındılar ve BM çatısı altında kendilerini ifade etmeyi başardılar.

a. Estonya

Bir Kuzey Avrupa ve Baltık ülkesi olan Estonya 45.227 km² yüzölçümüne sahiptir. Ülkede 2.222 ada veya adacık vardır ve topraklarının %22'si bataklıktır. Ülkede 1.365.884 insan yaşamaktadır (estonia.ee, 2023). Estonya Anayasası'na (1992) göre resmi dil Estoncadır. Madde 37'ye göre ulusal azınlıklar eğitim kurumlarında azınlık dilini eğitim dili olarak seçebilirler. Estonya İstatistik Bürosu 2021 verilerine göre ülkedeki nüfusun %69,8'si Estonyalı. Yine aynı yıl verilerine göre ülkede, yasal olarak tanınmış, 211 farklı etnik grup bulunmaktadır. Ülke nüfusunun %23,7'si, 315.252 kişi, Rus etniğindedir. Bu sebeple Rusça en çok konuşulan ikinci dildir.

Bağımsızlıktan sonra Estonya hemen herhangi bir askeri angajmana girmedir. Tarafsızlığı (neutrality) seçmek varlığını sürdürmenin yolu olduğunu düşündü. Böylece gelecekte Rusya ile bir çatışmadan sakınmış olacaktır. Ülkedeki Rus azınlık ve Rusya, Estonya'nın tarafsızlık politikasını destekledi (Urbelis, 2003: 3). Tarafsızlık tutumunun altındaki bir başka gerekçe ise Estonya'nın askeri kapasitesiydi. Bu sebeple Estonya Yüksek Konseyi, 3 Eylül 1991 yılında, Estonya Milli Savunma Gücü'nü kurdu. Ancak bu yapının kapasitesi ve görev tanımı kafaları karıştırmaktaydı. Savunma konusunda, üç Baltık ülkesinden en zayıfı ve kaynakları en kıt olan ülke Estonya'ydı. Bu sebeple Estonya savunma konseptini ulusal savunmadan ziyade tüm Baltık ülkeleriyle birlikte inşa ederse mevcudiyetini sürdürebileceğine kanaat getirdi (Moller, 2002: 48-51).

Estonya için diğer önemli bir problem ülkede bulunan Rus askeri gücüydü. Rusya askeri gücünü Estonya'dan çekmeye yanaşmadı ve 2004 yılına kadar iki ülke arasında bir antlaşma imzalanmadı. 2004 yılına kadar askeri mevcudiyetini bulunduran Rusya, Haziran 2004 yılında imzalanan antlaşma gereği, aynı yıl askerlerinin çoğunu Estonya'dan çekti. Ancak antlaşmaya aykırı olarak 1.000 asker ülkede kaldı. Estonya SSCB döneminde en önemli askeri üslerden biriydi. Bu dönemde 100.000 ila

135.000 arasında asker vardı. Estonya topraklarının %2'si askeri bölge ilan edilmişti. Tallin yakınında nükleer denizaltı limanı ve tatbikat yapma alanı vardı. Bütün bu askeri hareketler SSCB döneminde Estonyalıların Ruslara önyargılı olmasına sebep oldu (Kozakiewicz, 2003: 42).

Estonya 1990'larda büyük göç vermeye başladı. Estik Estonyalılar ülkede azalmaya başladı. SSCB döneminde yapılan Ruslaştırma politikası ülke etnik yapısını önemli ölçüde değiştirmişti. Bu durum, ülke içinde, Rusların büyük bir azınlık olmasına sebep oldu. Zaten 1990'larda ülke nüfusunun %30'u Rus'tu. Rus askeri varlığı da düşünülürse nüfus yapısı Estonya için ulusal güvenlik sorunu olmaya başladı (European Centre for Minority Issues, 1998).

Estonya, Rusya'nın emperyal arzularının dirilmesinden, ülkede totaliter bir rejim kurmasından, iç işlerine karışmasından, Rusya'nın ekonomik ve politik olaylarından doğrudan etkilenmekten ve ülke içindeki Rus azınlığı kendi siyasi amaçları için kullanmasından korkuyordu. Estonya'nın korkuları Rus askerlerinin ülkeden çekilmesi sırasında yaşandı. Batı, Estonya'nın tarafında yer aldı. Zaten Estonya 1990'lı yıllarda AB ve NATO ile görüşmeye başlamıştı. Buna karşılık Rusya, Baltık ülkelerine güvenlik garantisi ve iş birliği öneriyordu. Hatta NATO'ya başvurunun geri çekilmesine karşılık, Rusya, tüm askeri güçlerini Baltık bölgesinden çekmeyi öneriyordu. Baltık ülkeleri bu öneriyi reddettiler ve NATO başvurularını sürdürdüler. Ancak Estonya daha dengeli bir politika izledi. Bu süreçte Rusya'yı dinledi ancak NATO ve AB yolunda yürümeye devam etti (Moller, 2007: 158).

Estonya 2004 yılında NATO ve AB'ye üye oldu. Buna rağmen güvenlik algısını küresel sorunlara ve kriminal olaylara ayırdı. Ancak 2013 yılı sonrası ulusal güvenliğe bakış açısını değiştirdi. 2013 yılında yayınladığı Ulusal Savunma Geliştirme Planı'na (2013-2022) göre askeri araç-gereçler alımına, orta menzilli hava savunma sistemi alımına, ikinci piyade tugayını kurmaya ve bunlara bağlı olarak savunma harcamalarını artırmaya karar verdi.

Estonya, 2007 yılında yaşadığı siber saldırı sonrası, 2008 yılında NATO, Tallin'de, siber saldırılara karşı savunma amaçlı çalışma başlattı ve karargâh kurdu. 2014'te, Amari Hava Üssü NATO'nun operasyon merkezi oldu (NATO, 2023).

b. Letonya

Letonya coğrafi olarak Estonya ve Litvanya arasında kalan bir ülkedir. Rusya Federasyonu ve Belarus'a komşudur, Başkenti Riga'dır. 64.589 km² yüzölçümüne sahip ülkenin nüfusu, 2021 verilerine göre, 1.893.223 kişidir. Nüfusun %25'i etnik olarak Rus'tur. Resmi dili Letoncadır (Litvanya İstatistik Ofisi, 2021).

Letonya güvenliği açısından en önemli konu etnik yapıdır. SSCB döneminde yıllarca süren Ruslaştırma politikası sonrası ülkede Letonyalılar nerdeyse azınlık duruma gelmişlerdi. 1989 yılında ülkedeki Letonyalılarının oranı %52'ye gerilemişti. Geri kalan nüfusun %33'ü Rus, %4,5'i Belarus, %3,5'i Ukraynalı, %2,3'ü Polonyalı ve diğerlerinden oluşuyordu. Bu sebeple ülkede milliyetçiliğin canlandırılması ve ulusal politikaların milliyetçilik üzerine inşa edilmesi bir zaruriyetti (Eberhardt, 1996: 56).

İkinci önemli konu, ülkede yerleşik bulunan ve yaklaşık 40.000 kişiden oluşan Rus askerleriydi. 1992 yılında başlayan Rus askerlerinin ülkeden çekilmesi görüşmeleri iki yıl sonra son buldu. Ancak Letonya pek çok taviz vermek zorunda kaldı. Yapılan antlaşmaya göre SSCB döneminde emekli olan askerlerin hakları Letonya'da korundu. Ayrıca askeri tesislerin bir kısmı kaldı. Hatta bir Rus radar merkezinin ülkede konuşlu olması kabul edildi. Bu yıllarda Ulusal Muhafızları olan Letonya 1994 yılında Letonya Silahlı Kuvvetler ve Sınır Güvenlik Kuvveti örgütünü, savunma bakanlığını kurdu ve bu kurumlarla ilgili yasal düzenlemeleri meclisten geçirdi. Aynı yıl NATO açık kapı politikasını duyurdu. Baltık ülkelerinin de NATO'ya üye olabilecekleri belirtildi. Ulusal çalışmaların NATO ve AB'nin bir alternatifi olamayacağını anlayan Letonya 1995 yılında, Letonya Parlamentosu'ndan geçirdiği bir kanunla NATO ve AB üyeliklerinin "Ulusal Güvenlik Konsepti" içinde olduğunu belirtti. Bu sebeple NATO ve AB üyelikleri devlet politikası oldu. Böylece bölgesellik ve tarafsızlık politikasından tamamen vazgeçildi (Bajarnas vd., 1995: 52).

NATO ve AB üyeliklerini 2004 yılında elde eden Letonya 2012 yılına kadar bu iki kurumun güvenlik politikalarının takipçisi oldu. Estonya gibi 2007 ve 2008 yıllarında Rus tehdidini gördü. Ukrayna'da yaşanan Rusya ve Batı çekişmesinin oluşturduğu politik hava Letonya'yı 2012 yılında politika değişikliğine itti. Ayrıca küresel sorunlar; terörizm, göç, uyuşturucu trafiği gibi konular sebebiyle, savunma için milli gelirden ayırdığı payı artırdı. NATO'nun ortak savunma yapılarına girdi ve tatbikatlara katıldı. AB ile ilişkilerini güçlendirdi ve bağlarını güçlendirdi (Piotrowski: 58).

Kırım işgali sonrası Letonya askeri kapasitesini artırdı. NATO'nun belirli bir gücünün ülkede devamlı bulunmasını talep etti ve bu güç ülkeye yerleşti. Bu süreçte savunma giderlerini artıran Letonya Batı ülkelerinden ağır askeri silahlar satın aldı. Bunların arasında çoklu roket sistemleri, orta menzilli füzeler ve hava savunma sistemleri de vardır. Silahlarla birlikte asker sayısını da artıran Letonya yılda 3.000 insanı orduya alacağını ve böylece asker sayısını 2021 yılına kadar iki katına çıkaracağını duyurdu. Yeni askerlerle yeni bir mekanize piyade tugayı kurulacağı ve özel görevler yapacak olan bu tugayın adının "Demir Kurt (Iron Wolf)" olduğu açıklandı. Ayrıca iç ve dış güvenlikte görev alacak özel kuvvetlerin kurulacağı söylendi. Sonuç olarak Letonya, Kırım işgalinden sonra, askeri kapasitesi de dahil tüm güvenlik konseptini yeniden gözden geçirmiş ve güçlendirmiştir (Szymański, 2015: 5).

c. Litvanya

Litvanya, Belarus ve Polonya'ya komşudur. Rusya'ya ise Kaliningrad'dan komşudur. Bu haliyle coğrafi olarak Letonya ve Estonya'dan farklıdır. Resmi dili Litvancadır ve başkenti Vilnius'tur. Yüzölçümü 65.200 km², nüfusu 2.670.230 kişidir (Company UAB, 2023).

Litvanya'nın 1990 sonrası üç temel güvenlik problemi vardı. Bunlar; coğrafyadan kaynaklı iç güvenlik problemi, Rusya'nın politik etkisi ve artan kriminal vakalar. Bunlarla birlikte, Letonya ve Estonya'nın aksine, tereddütsüz, tüm politik elitler ve karar alıcılar, Batı dünyasıyla politik ve askeri entegrasyon taraftarıydı. Bu yaklaşımı 1992 Litvanya Anayasası'nda görebiliriz. Anayasanın kurucu bölümünde eski Sovyet üzerine kanunlar yazılmıştır. Bu kanunlara göre Litvanya eski Sovyet ülkeleriyle, Sovyet yapısının mirası üzerine ekonomik, sosyal, askeri ve politik hiçbir angajmana girmeyecektir. Hatta eski Sovyet ülkelerinin birliklerine girmeye kalkışmayı anayasa, ülkenin bağımsızlığına düşmanca hareket olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Rusya'nın adını zikrederek ne Rusya'nın ne de Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT)⁵ ait askeri mevcudiyetinin Litvanya'da olamayacağı söylenmiştir (Litvanya Cumhuriyeti Anayasası, 1992).

Bütün bunlar olurken Litvanya'da yaklaşık 50.000 Sovyet askeri konuşlanmıştı. Yapılan müzakereler sonrası, iki yıl içinde, tüm askerler Litvanya'dan çekildi. Esasında Litvanya bağımsızlığı ilk öngören ülkeydi. Bu sebeple 1990 yılında, henüz SSCB dağılmamışken, savunma bakanlığını kurdu. Aynı yıl elit gruplar halinde askeri yapılarını inşa etmeye başladı. Bölgedeki etkisini kaybetmek istemeyen Rusya özel kuvvetleriyle (OMON, Отряд Мобильный Особого Назначения) ortamı kışkırtmaya başladı. Hatta 1991 yılında yedi Litvanyalı sınır güvenlik personeli infaz edildi. Litvanya kışkırtmalara ve cinayetlere diplomasiyle cevap verdi. Moskova'nın kanlı hamlelerine karşın Litvanya ulusal güvenliğini akılcı bir zeminde yürüttü. Vilnius Üniversitesi'nden bilim insanları, 1992-1993 yıllarında, ulusal güvenlik politikaları geliştirdiler. Bu çalışmalarda ulusal tehdidin dıştan geleceği ve Batı ile yakın ilişkiler kurularak dış tehditlerden korunulabileceği belirtildi. Bununla birlikte, akademik çalışma sonucu hazırlanan raporda, ekonomik ve politik yapı ile milli kimlik sorunlarının da aşağıda tanımlanmış dış tehditlerden kaynaklandığı belirtildi (Kasekamp: 177, Kozakiewicz, 14-17):

- a. İkili ilişkilerden kaynaklı politik gerilimler,
- b. Litvanya'da bulunan Sovyet askerleri,
- c. Politik ve ekonomik tahakkümler,

⁵ Bağımsız Devletler Topluluğu (Commonwealth of Independent States) SSCB'nin yerine, eski Sovyet ülkelerinin ekonomik, politik ve askeri ortaklığını amaçlayan örgüttür. Resmi dili Rusçadır. Moskova ve Minsk merkezlidir. Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Rusya birliğin üye ülkeleridir (worlddata, 2023).

- d. BDT ve diğer eski Sovyet ülkeleriyle olası gerilimler,
- e. Dışarıdan kaynaklı çevresel tehditler,
- f. Sosyal hastalıkların ülkeye sirayet etmesi,
- g. Beyin göçü.

Litvanya problemleri belirledikten sonra Baltık ve İskandinav ülkeleriyle ilişkiler kurmaya başladı. Litvanya'nın bu ülkelerle tarihi, coğrafi ve kültürel bağları vardı. Bununla birlikte, bu ülkelerin zenginliği ve demokrasi deneyimleri Litvanya için iyi örnekti. Özellikle İskandinav ülkeleri (Danimarka, İsveç, Finlandiya, Norveç ve İzlanda) Baltık bölgesinde istikrar ve ticaret için Litvanya'yla ilişkilerini geliştirdiler. Hatta bu ilişkilerin içinde askeri iş birliği de vardı. Böylece Litvanya NATO'ya girmeden önce, NATO standartlarını yakalamaya çalışarak askeri entegrasyonu kolaylaştırmaya çalıştı (Liik ve Kaljurand, 2012).

Litvanya, 1993 yılında Polonya, Çek Cumhuriyeti (Çekya) ve ABD ile askeri iş birliği antlaşmaları imzaladı. ABD ile yapılan programın adı "Mil to Mil" programıydı. Bu program uyarında Litvanya ABD'den askeri danışmanlık ve eğitim hizmeti aldı. Bir yıl sonra Almanya'dan, Fransa'dan ve Danimarka'dan silah, araç kullanımı ve mühimmat eğitimi aldı. Yani NATO'nun teknik silahları Litvanya'da konuşlandı ve Litvanya askeri personeli, bu silahların nasıl kullanılacağını öğrendi. NATO'ya üye olmadan NATO'yla "Barış İçin İş Birliği" programı kapsamında iş birliğine girdi. Nihayetinde Litvanya, Baltık ülkeleri, Birleşik Krallık, Danimarka, Norveç, İsveç ve Finlandiya ile "Baltık Barış Gücü Taburu-Baltic Battalion of Peacekeeping Force (BALT-BAT)" kurulması konusunda anlaşma yapıldı. Nihayetinde 2004 yılında NATO ve AB üyeliği elde eden Litvanya ilk günden beri güvenliğini Batı güvenliğinin bir parçası olarak gördü (Piotrowski: 57).

Litvanya'nın tüm savunma politikalarında en büyük tehdit Rusya'dır. Litvanya'nın Rusya tehdidine karşı aldığı güvenlik önlemleri 2014 yılı Kırım işgaliyle farklı bir boyut kazandı. 2016 yılında hazırlanan yeni ulusal strateji belgesi 2017 yılında parlamento tarafından onandı. Bu sefer tehdit tanımlamasında doğrudan Rusya ismi kullanıldı. Rusya tehdidine karşı, 2016 yılı ulusal strateji belgesinde, şu stratejiler belirlendi (Litvanya Ulusal Savunma Stratejisi, 2016):

- a. Ülkenin savunma kapasitesinin artırılması,
- b. NATO ortak savunmanın güçlendirilmesi,
- c. Kriz yönetimi ve iş birliğin konusunda NATO ile aktif çalışma,
- d. AB ile birlikteliği ve dayanışmayı güçlendirme.

Kırım işgali ve Ukrayna-Rusya Savaşı sonrası Litvanya savunma harcamalarını artırdı. Askeri malzemeler satın aldı ve silah stoklarını artırdı. Bununla birlikte yeni askeri yapılar oluşturdu.

Özellikle ani ortaya çıkan krizlere müdahale edebilecek askeri birimler ordu içine yerleştirildi. NATO kuvvetlerinin ülkede sürekli olarak kalmasına izin verdi. Ayrıca askerlik görev süresini değiştirdi. 3.000 kişilik ek bir askeri birim kurdu. Litvanya savunma kapasitesini ve askeri varlığını on yıl içinde iki katına çıkarmayı planladı (Szymański: 5).

3. Ukrayna-Rusya Savaşı

Baltık ülkelerinin tüm güvenlik kaygıları Rusya'nın bölgedeki etkisidir. Bu etki Baltık ülkeleri tarafından Rus işgalciliği olarak tanımlandı ve bu iddialar Moskova tarafından reddedildi. Baltık ülkelerinin öngörüsü doğru çıktı ve Rusya'nın emperyal arzuları Ukrayna'da savaşa oldu. Baltık ülkelerinin Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasına cevabı sert ve tavizsiz oldu. Üç Baltık ülkesi birlikte hareket ettiler ve Ukrayna'nın yenilmesiyle sıranın kendilerine geleceğini belirttiler. Bu sebeple Ukrayna'ya insani ve askeri yardımda bulundular (Tidey, 2022). Bu bağlamda Estonya Başbakanı Kalla Kallas "Ukrayna bu savaşı kazanmak zorunda ve Rusya kendi sınırlarına çekilmek zorundadır" demiştir (Government of Estonia, 2022).

Estonya 2022 yılı içinde, Ukrayna'ya, yıllık bütçesinin %40'ına karşılık gelecek miktarda para ve silah yardımıyla bulunmuştur. Javelian anti-tank, howitzers veya obüs topları gibi savaşın seyrini değiştirecek silahlardan sağlık ürünlerine kadar, bir ordunun ihtiyacı olan her şeyi Ukrayna'ya sağlamıştır (Estonya Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Estonya 2022 yılından itibaren askeri hareketliliğini ve kapasitesini artırma kararı aldı. Bu bağlamda, Estonya Dışişleri Bakanı Hanno Pevkur, 2023 yılı için, savunma bütçesini %42 artırılacağını, bu miktarın da Estonya gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH veya GDP-Gross Domestic Product) %3'üne denk geldiğini belirtti. Bu miktar 2006 NATO kararlarına göre %2 olan orandan %50 daha fazladır. Bununla birlikte Estonya son zamanlarda, ABD'den, 6 adet M142 HIMARS (orta veya uzun menzilli roket sistemi) satın aldı (Hudson, L. ve McLeary, 2022).

Savaşın başlamasından kısa bir süre sonra Letonya büyük bir siber saldırıya uğradı. Bu saldırı Rusya'nın imkân bulduğu her anda bölgeye müdahale edeceği şeklinde yorumlandı. Letonya'da tüm kurumlar Ukrayna'ya yardım ve destek için örgütlendi. Hatta "yap veya öl" söylemiyle, Rusya'nın işgaline karşılık NATO ile yeni bir ülke savunması konseptine girdi (Garamone, 2022).

Letonya, Ukrayna'ya stinger füzeleri ve 155 mm obüsler dahil, çok büyük askeri yardımlarda bulundu. Bu yardımlar GSYİH'nin %0,9'una denk gelmektedir. Savaşla birlikte savunma harcamalarını GSYİH'nin %2,2'sine çıkardı. İşgale karşılık olarak, tamamen profesyonellerden oluşan asker sayısını 500 kişi artırarak 7.100 kişiye çıkardı. Ulusal muhafızların sayısı 8.000'den 10.000'e çıktı. 18-27 arası zorunlu askerlik uygulaması için kanun taslağı çalışması başladı ve beş yıl

içinde kanunlaştırması planlandı. Bununla birlikte NATO'nun ülkede farklı üsler açması için çalışmalar yapılmaktadır. Estonya gibi Letonya'da 6 adet HIMERS satın almıştır (LSM, 2022).

Savaşın başlamasıyla birlikte NATO Litvanya'ya asker göndermiştir. Hava, deniz ve kara kuvvetlerinin güçlendirilmesi amacıyla, Litvanya'ya yapılacak saldırıların senaryolaştırıldığı, askeri tatbikatlar yapıldı. Bu tatbikatlara NATO üyesi 17 ülke katıldı. Litvanya İleri Hazır Piyade Taburunun eğitildiği tatbikatlara 4.200 NATO askeri ve ABD Özel Kuvvetleri iştirak etti. Tatbikatların merkezi Litvanya Adazi askeri üssü seçildi (ABD Savunma Bakanlığı, 2022).

Litvanya eski başbakanı Mihail Kasyanov, eğer Ukrayna düşerse bir sonraki Baltık ülkeleri olacaktır, dedi. Hatta ilk hareketin Litvanya'dan başlayacağı düşünüldü. 2022 yılında, Rusya Federasyonu meclisi Duma, Litvanya'nın Rusya tarafından tanınmasını iptal edecek bir plan bile hazırladı. Bunu, Letonya'da olduğu gibi, siber saldırılar izledi. Bu saldırılarda enerji şirketleri hedef alındı. Buna karşılık Litvanya, Kaliningrad da dahil, Rusya'ya ticaretini ve ulaşımı kesti (Hartwell vd., 2022: 16).

Litvanya'da diğer Baltık ülkeleri gibi Ukrayna'ya ağır silah yardımında bulundu. Bunlar arasında Stinger füzeleri ve 120 mm havan topları da vardı. Hatta hava savunma sistemi ve dronlar da Litvanya'nın Ukrayna'ya yaptığı askeri yardımlar arasındadır (Hartwell: 17).

Litvanya 2018 yılında savunma politikasını yeniden gözden geçirmişti. Bir plan dahilinde, 2030'a kadar savunma bütçesi, GSYİH'nin %2,5'una kadar çıkarılacaktı. Ancak savaş tüm planları erkene aldırıldı. Savaş araç gereçlerini de yenileyen Litvanya 8 adet HIMERS ve 300 km menzilli 140-MGM ATACSMS (Orta menzilli taktik füze-Army Tactical Missile System) satın aldı. 2030'da ulaşmayı planladığı GSYİH'nin %2,5'ünü savunmaya harcama planına 2022 yılı itibariyle ulaştı. Zorunlu askerliğin 18-23 yaş arası erkeklere getirilmesi planlandı. Diğer Baltık ülkelerinden farklı olarak Litvanya, hem ülke içindeki sivillerin hem de diasporanın dahil olduğu, ulusal savunma konsepti hazırladı. Buna göre, kriz anında, sivil unsurlar ve yapılar askeri yapıyla birleştirilebilecektir. Kriz anında Kaliningrad ve Belarus arasını karayoluyla bağlayan Suwalki koridoru Litvanya tarafından kapatılması çok önemli olacaktır. Litvanya, Rusya'nın, nükleer silah ve S-400 füzeler dahil Kaliningrad'ı silahlandığını iddia etmektedir. Yani Rusya'nın tehdit olarak en kritik bölgesi Kaliningrad'dır. Belarus'un Rusya'yla askeri angajmanları ve askeri tatbikatları bu ülkeyi de Rusya gibi tehdit olarak tanımlamaya sebep olmuştur (Hartwell, vd.: 17). Litvanya bu durumu öngörmüş ve nihayetinde Vladimir Putin, 7-8 Temmuz 2023 tarihinde, Belarus'a nükleer silahların konuşlanacağını ifade etmiştir (NBC News, 2023).

Savaş sonrası Litvanya ve NATO'nun ilişkileri sıkılaştı. Almanya Litvanya'ya bir tugay göndermeye karar verdi. ABD Dışişleri Bakanı Llyod Austin 2019'dan beri Pabrade'de konuşlu ABD

taburunun 2026'ya kadar bu üste kalacağını açıkladı. Ayrıca NATO'nun Doğu Kanadı askeri birliğinin 11-12 Temmuz 2023 toplantısı başkent Villnus'ta gerçekleştirilecektir (BNS, 2022).

4. Baltık Devletleri ve NATO

Üç Baltık ülkesi Estonya, Letonya ve Litvanya 2004 yılında NATO'ya üye oldular. 2002 Prag Yaz Toplantısı'nda alınan karara uyarınca üç ülkenin üyeliği, 29 Mart 2004'te, Bulgaristan, Romanya, Slovakya, Slovenya'yla birlikte gerçekleşti. Buna "Soğuk Savaş sonrası ikinci dalga genişleme" denir. 1999 yılında, birinci Sovyet sonrası genişlemede, Macaristan, Çekya ve Polonya NATO üyesi olmuşlardı. 2004 yılı üyeliklerle NATO, Baltık denizinden Adriyatik Denize ve Karadeniz'e güvenlik hattı çekmiş oldu (NATO, 2004).

NATO, Baltık ülkelerini iki önemli yapıyla korumaktadır. Bunlardan birincisi NATO'nun Doğu Kanadı (NDK-NATO's Eastern Flank) ve NATO Karşı Müdahale Kuvveti'dir (NKMK-NATO's Response Force). NDK, Romanya ve Bulgaristan'ın da dahil olduğu bir yapıdır. Bu yapıyla NATO, Karadeniz ve Baltık Denizi'ni aynı güvenlik konsepti içine sokmuştur (NATO, 2022). Hatta Slovakya, Polonya, Macaristan ve Çekya'da bu yapının içine alınarak Rusya'nın karşısında hemen hemen tüm Doğu Avrupa ülkelerini dikmiştir. Böylece NATO, Rusya ve Avrupa arasına "kurşun perde (lead curtain)" çekmiştir.

NATO, NKMK'nın mevcudiyetini şu şekilde açıklamaktadır:

- a. Rusya komşularına ve transatlantik ülkelere karşı saldırgan tutum sergilemektedir. Bu saldırganlığa karşı NATO, Doğu Avrupa kanadında askeri mevcudiyetini artırmıştır. Rusya, Avrupa-Atlantik ülkelerin barış, istikrar ve güvenliğini doğrudan tehdit etmektedir.
- b. 2016 yılında, Varşova toplantısında, yukarıdaki gerekçeyle NKMK'nın kurulmasına karar verildi. Bu karar müttefik devletlerin devlet ve hükümet başkanları kararıyla alındı.
- c. İlk askeri birliklerin bölgeye sevki 2017 yılında gerçekleşti. Çok uluslu sekiz tabur öncelikle Litvanya, Estonya ve Letonya ve Polonya'ya Birleşik Krallık, Kanada, Almanya ve ABD önderliğinde, sırasıyla gönderildi. Bu muharip gruplar bulunduğu ülkelerin hava, deniz ve kara gücüne katkıda bulunurlar.
- d. 2022 yılında başlayan Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonrası dört muharebe birliği Bulgaristan, Romanya, Slovakya ve Macaristan'a yerleştirildi. Böylece Doğu Karadeniz ve Baltık hattında 8 askeri birlik oluştu. Bu sayı, oluşumun planlandığı duruma göre iki kat daha fazla asker demektir.
- e. 2022 NATO'nun Madrid Zirvesi'nde alınan karara göre 8 adet tabur gücü bir yapı içerisinde, tugay şeklinde, yeniden düzenlenmiştir. Ukrayna işgali sonrası, müttefik ülkeler ayrıca bu yapıya uçak, asker ve gemi gönderdiler.

NATO'nun 2016 yılında kurulmasına karar verdiği NKMK Doğu Avrupa ve Balkanları tek bir güvenlik yapısına sokmuştur. Baltık ülkeleri bu güvenlik konseptinin merkezidir. Böylece üç Baltık ülkesinin güvenliği tüm Avrupa ve transatlantik güvenliğinin parçası olmuştur. Hatta NATO'nun en önemli tehdidi Rusya olmuştur. Rusya'nın en üst düzeyde tehdit olarak algılanmasını NATO, Kırım'ın işgaline ve Ukrayna Savaşı'na bağlamaktadır (NATO, 2022).

NATO, NKMK kapsamında, Kasım 2022 itibarıyla Baltık ülkelerindeki askerleri şu şekilde konuşlandırmıştır:

Ev sahibi ülke : **Estonya**

Lider ülke : Birleşik Krallık

Asker gönderen ülke : Danimarka, Fransa ve İzlanda

Ev sahibi ülke : **Letonya**

Lider ülke : Kanada

Asker gönderen ülke : Arnavutluk, Çekya, İtalya, Karadağ, Kuzey Makedonya, Polonya, Slovakya, Slovenya ve İspanya.

Ev sahibi ülke : **Litvanya**

Lider ülke : Almanya

Asker gönderen ülke : Belçika, Çekya, Lüksemburg, Hollanda ve Norveç.

Üç Baltık ülkesinde bulunan askeri birlikler Polonya'daki birlikle birlikte, tek bir komutadan sevk ve idare edilmektedir. Polonya'nın Szczecin şehrinde bulunan Çokuluslu Kuzeydoğu Askeri Karargâhı, Polonya'yla birlikte, 4 askeri birliğin merkezidir.

Ayrıca NATO, NKMK'yi, Çok Yüksek Hazır (Acil) Müşterek Görev Kuvveti'yle (NATO's Very High Readiness Joint Task Force-VJTF) desteklemektedir. Bu yapının mekanizması 2022 NATO Madrid Zirvesi'nde şekillenmiştir. Buna göre bir saldırı anında üç aşamalı bir plan devreye girecektir. Birinci aşama 10 gün sürmekte ve 100.000 asker ilgili bölgeye intikal etmektedir. İkinci aşama 10-30 gün sürmekte ve 200.000 askeri olaya dahil olmaktadır. Üçüncü aşama ise 30-180 sürmekte ve 500.000'e kadar askeri muharip hale getirmektedir (NATO, 2023a).

Yukarıda açıklanan askeri yapı, NATO literatüründe, NATO'nun Doğu Kanadı (NDK-NATO's Eastern Flank) olarak bilinmektedir. NDK askeri yapısı, konuşlandırıldığı ülkeler ve asker sayıları NATO tarafından açıklanmıştır. NDK yapısı aşağıdaki gibidir (NATO, 2023b).

Resim 1: NDK'nın Askeri Gücü ve Konuşlandığı Ülkeler

Veriler incelendiğinde, Baltık bölgesine büyük bir askeri yığınak yapıldığı görülür. Üç Baltık ülkesi coğrafi olarak küçük ülkelerdir. Bu sebeple NATO askerlerinin büyüklüğünü o ülkenin ulusal silahlı kuvvetler sayısı ile kıyaslayarak anlayabilir. Estonya'nın 10.500 muharip askeri varken NATO 2.200 askeri konuşlandırmıştır. Yani Estonya'nın askeri varlığını NATO %22 artırmıştır. Şüphesiz NATO askerleri hem daha teknik hem de askeri teçhizatlarıyla bölgede varlar. Aynı şekilde 7.500 muharip askeri olan Letonya'ya 4.000 NATO askeri konuşlanmıştır. Yani Letonya'nın askeri sayısını NATO %53 artırmıştır. Litvanya için de durum aynıdır. 17.200 muharip askere ek olarak NATO 3.700 askerle Litvanya'da konuşlanmıştır. Böylece Litvanya ordusunu NATO, sayısal olarak, %21 artırmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Birer eski Sovyet ülkesi olan Estonya, Letonya ve Litvanya literatürde Baltık ülkeleri olarak bilinmektedir. Baltık Denizi'ne kıyısı olan bu üç ülke bağımsızlıklarını veya mevcudiyetlerini sürdürebilmeleri için çok büyük zorluklar yaşamıştır.

Tarihte, Litvanya gibi büyük devletler kurmuş veya varlıklarını korumuş halklara sahip olan bu devletler, 2. Dünya Savaşı sonrası SSCB'nin egemenliği altına girdiler. Ruslaştırma politikalarından yaşadığı toprakların Ruslaştırılmasına kadar pek çok sorun yaşadılar. SSCB dağıldığında, bağımsızlık konusunda, en istekli halklar bu üç ülkenin haklarıydı. Bağımsızlıklarını

kazandıklarında Rus tehdidi devam ediyordu. Hatta her üç ülkede de Rus askeri varlığı devam ediyordu.

Baltık ülkelerinin bağımsızlığını tehdit eden bir tek dış güç vardı. O da Rusya'ydı. Rusya'nın geçmişteki emperyal arzularına döneceğini düşünen bu ülkeler tek başlarına Rusya'nın saldırgan politikalarıyla baş edemeyeceklerini düşündüler. Bu sebeple Batı ile mutlak ve şartsız birlikteliğe gittiler. Kendi ulusal güvenlik kuvvetlerini oluşturmaları bir yana, AB ve NATO üyelikleri için şartsız görüşmeye başladılar. 2004 yılında hem AB hem de NATO üyesi oldular.

AB ve NATO üyeliklerinin Rusya'nın tehdit ve etkisini yok etmeyeceğini biliyorlardı. Her üç ülke de içlerinde büyük çoğunlukta Rus azınlık bulundurmaktadır. Ukrayna'da bulunan Rus yanlılarının ve Rus etnik unsurların Kırım'ın işgaline sebep olması, Donbas çatışmalarını başlatması üç Baltık ülkesinin güvenlik algısını değiştirdi. Ulusal askeri yapılarını yeniden düzenleyen Estonya, Letonya ve Litvanya, NATO iş birliğinin kendi topraklarında gerçekleşmesini istedi. Bu sebeple her ülkede NATO taburları kuruldu. Üç Baltık ülkesi yaklaşık 15-20 yıllık güvenlik planlarını ve stratejilerini Rusya'nın müdahalesi üzerine inşa ettiler. Rusya'nın Ukrayna'yı 2022 şubatında işgale başlamasıyla bu 15-20 yıllık planların gerçekleşmesi hızlandı. Milli gelirden savunmaya ayrılan paylardan yeni silah teknolojisine, askeri yapıların değiştirilmesinden çok uluslu askeri yapılarla iş birliğine kadar pek çok konu yeniden gözden geçirildi. Kırım işgali ve akabinde Ukrayna'ya saldırı Baltık ülkelerinin güvenlik stratejilerini ve risk tanımlamalarını yeniden şekillendirdi.

Baltık ülkeleri NATO'nun karar alma ve Rusya'ya karşı konumlanma politikalarını etkiledi. Özellikle 2022 NATO Madrid Zirvesi, Baltık ülkelerinin zaferiyle sonuçlandı. Çünkü 2022 yılı NATO Madrid toplantısında, ABD ve Birleşik Krallık, Baltık ülkelere ek asker göndereceği taahhüdünde bulundu. Ancak Birleşik Krallık'taki siyasi istikrarsızlık bu vaadin yerine gelmesine engel oldu. Hatta İngiliz kuvvetlerinin yarısı, örneğin Estonya'dan, çekildi. Bu durum Baltık ülkelerinde endişeye sebep oldu. Buna karşılık Baltık ülkeleri NATO'nun doğu kanadının bölgede güçlendirilmesini ve yeni NATO üstlerinin kurulmasını istediler. Bu istekleri kabul edildi ve uygulamaya konuldu (Brown, 2022).

Madrid toplantısı sonrası NATO, Baltık ülkelerinin güvenliğini tam anlamıyla sağlamıştır. Baltık bölgesindeki askeri yapı Polonya'daki karargâha bağlıdır. Polonya'yı da Baltık savunmasına dahil eden NATO, böylelikle, barış zamanında 21.500 çokuluslu NATO askeri bulundurmaktadır. Bu sayıya NATO hava ve deniz kuvvetleri dahil değildir. Başlangıçta dört taburla bölgeye yerleşen NATO bugün, ulusal ordular hariç, iki tugay düzeyine, yani bir kolordu yapısına kavuşmuştur. Hatta deniz, hava ve uzay birlikleri dahil edildiğinde, NATO'nun Baltık bölgesinde bir ordusu olduğu iddia

edilebilir. Ulusal birlikleri de sayıya dahil edersek -ki tamamı NATO şemsiyesi altındadır- Polonya'yla birlikte 179.200 konuşlanmış kara ordusu mevcuttur.

Baltık ülkelerinin mevcudiyetlerini tehdit eden Rusya, Ukrayna işgaliyle bu tehdidin yersiz olmadığını göstermiştir. 42 milyon nüfuslu ve 602.000 km² yüz ölçüme sahip Ukrayna'ya saldıran Rusya'nın Baltık ülkeleri için nasıl bir tehdit olduğu anlaşılır bir durumdur. Bu tehdide Baltık ülkelerinin tek başlarına cevap vermeleri mümkün değildir. Bu sebeple, doğru bir politikayla, tehdidin risklerini ve maliyetlerini AB'ye ve NATO'ya havale etmeyi başarmışlardır. Bu bağlamda Baltık ülkeleri doğru bir stratejiyi sürdürmektedir. Mevcudiyetlerini sürdürmenin, AB ve NATO hariç, başka bir yolu bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Auers, D. (2015). *Comparative Politics and Government of the Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania in the 21st Century*, Palgrave Mcmillan: London.
- Piotrowski, S. (2018). Security Policy of the Baltic States and Its Determining Factors, *Security and Defence Quarterly*, 22 (5).
- Riigi Teataja. (1993). National Minorities Cultural Othonmy Act. Kabul Tarihi: 26.10.1993, No: RT I 1993, 71, 1001, Yayınlanma Tarihi: 28.11.1993.
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/519112013004/consolide>.
- Arbušauskaitė, A. L. (2012). Episodes of the Klaipėda/Memel Anschluss in March 1939. *Baltic Region*, 2, 23-31. <https://doi.org/10.5922/2079-8555-2012-2-3>.
- Themoscowtimes. (2018). Russian Blogosphere Bemused U. S. Agency Inclues Ukraine in Russia in Map Gaffe, <https://www.themoscowtimes.com/2018/04/04/russian-blogosphere-left-bemused-after-us-association-places-ukraine-part-russia-map-gaffe-a61045>, Erişim Tarihi: 01.06.2023.
- Łossowski P. (1995). Stabilizacja pozycji międzynarodowej Polski (czerwiec 1921 – marzec 1923).
- Łukasik-Duszyńska M. (2008). Brytyjskie poselstwo donosi. Posłowie brytyjscy wobec stosunków Polski z państwami bałtyckimi w latach 1920–1926, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warsaw.
- Molotov-Ribbentrop Paktı. (1939). Secret Additional Protocol, Article I.
https://www.files.ethz.ch/isn/125339/1393_Molotov-Ribbentrop_Pact.pdf, Erişim Tarihi: 02.06.2023.

- Baran A. (2012). *Wojna po wojnie. Antysowieckie podziemie w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1944-1953*. Scholar, Gdańsk-Warsaw.
- Kasekamp, A. (2010). *A History of the Baltic States*, Palgrave Mcmillan: Hampshire.
- Palmer, A. (2010). *The Baltic: A New History of the Region and its People*, Duckwork&Co: London.
- Taagepera, R. (1990). The Baltic States, *Electrol Studies*, 9-4, 303-3011.
- Estonia.ee. (2023). Estonia, <https://estonia.ee/overview/>, Erişim Tarihi: 03.06.2023.
- Estonya Anayasası. (1992). Anayasa Maddeleri, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521052015001/consolide>.
- Estonya İstatistik Bürosu. (2023). 2021 Nüfus Sayımı, <https://rahvaloendus.ee/en/results/demographic-and-ethno-cultural-characteristics-of-the-population>, Erişim Tarihi: 03.06.2023.
- Urbelis, V. (2003). Defence Policies of the Baltic States: form the Concept of Neutrality towards NATO membership, NATO-EAPC Individual Fellowship Report 2001-2003: Vilnius. <https://www.nato.int/acad/fellow/01-03/vaidotas.pdf>.
- Moller F. (2002). *The Baltic States: Security, Identity, and the Identity of the State*. Bonn International Centre for Conversation.
- Kozakiewicz J. (2003). *Polityka bezpieczeństwa państw bałtyckich*. Fundacja Instytut Studiów Strategicznych, Krakow. https://kamunikat.org/usie_knihi.html?pubid=50464&lang=PL.
- European Centre Minority Issues. (1998). *Minorities and Majorities in Estonia: Problem of Integrations at the Threshold of the EU*, Flensburg: Germany. https://www.files.ethz.ch/isn/25735/report_02.pdf.
- Moller F. (2007). *Thinking peaceful change. Baltic Security Policies and security Community Building*, Syracuse University Press: Syracuse-New York.
- Ulusal Savunma Geliştirme Planı 2013-2022. (2013). http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_defence_development_plan.pdf, Erişim Tarihi: 03.06.2023.
- NATO. (2023). Estonia, <https://shape.nato.int/estonia>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- Litvanya İstatistik Ofisi. (2021). Litvanya Bilgileri, <https://stat.gov.lv/en/statistics-themes/population/population>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.

- Eberhardt P. (1996). *Między Rosją a Niemcami. Przemiany narodowościowe w Europie Środkowo-Wschodniej w XX w.* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warsaw.
- Bajarnas E., Haab M., Viskne I. (1995). The Baltic States: security and defense after independence. Chatillon paper no 19, Institute for Security Studies.
- Szymański, P. (2015). Between Continuation and adaptation: The Baltic States security policy and arm forces, OSW Commentary.
https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_190.pdf.
- Company UAB. (2023). What to know about Lithuania, <https://tet.lt/blog/what-to-know-about-lithuania/>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- Litvanya Cumhuriyeti Anayasası. (1992). <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm>.
- Worlddata. (2023). Members of CIS, <https://www.worlddata.info/alliances/cis-commonwealth-of-independent-states.php>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- Liik K. ve Kaljurand R. (2012). Baltic-Nordic-US cooperation as a vehicle for democratic change, International Center for Defence Studies. <https://icds.ee/en/baltic-nordic-us-cooperation-as-a-vehicle-for-democratic-change/>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- Litvanya Ulusal Savunma Stratejisi. (2016). <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2019/07/2017-nacsaugstrategijaen.pdf>, Erişim Tarihi: 07.06.2023.
- Tidey, A. (2022). Ukraine war: Hungary comparing EU sanctions on Russia to bombs is “inappropriate”. Euronews, <https://www.euronews.com/my-europe/2022/10/19/hungary-comparing-eu-sanctions-on-russia-to-bombs-is-inappropriate-says-eu-commission>, Erişim Tarihi: 07.06.2023.
- Government of Estonia. (2022). Kallas at a meeting with Colonna: we will continue to support Ukraine to win the war, <https://www.valitsus.ee/en/news/kallas-meeting-colonna-we-will-continue-support-ukraine-win-war>, Erişim Tarihi: 07.06.2023.
- Estonya Dışişleri Bakanlığı. (2022). Estonia is sending Ukraine ammunition and equipment, Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs, 7 October, <https://www.kaitseministeerium.ee/en/news/estonia-sending-ukraine-ammunition-and-equipment>, Erişim Tarihi: 07.06.2023.
- Hudson, L. ve McLeary, P. (2022). U.S. industry cranks up HIMARS production as Ukraine war intensifies. Politico, <https://www.politico.com/news/2022/10/18/himars-production-war-ukraine->

